

12. Элиас Н. Понятие фигурации / Н.Элиас ; [Пер. книги "Что такое социология?" дается по изданию: Elias N. Was ist Soziologie? Munchen: Juventa Verlag, 1970.]. // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2000. – Т. III. - № 3. – С. 139 – 145.
13. Фрейд З. Я и Оно / [Электронный ресурс] / З.Фрейд – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/freyd/ya_ono.php
14. Кармадонов О. "Теория символа" Норберта Элиаса Elias N. The symbol theory. London: Sage Publications, 1991/ Социологический журнал. – 2006 г. [Электронный ресурс] / О.Кармадонов – Режим доступа: <http://www.socjournal.ru/review/570>
15. Salumets T. N. Elias and Human Interdependencies / Canadian Journal of Sociology Online March - April 2002 / [Электронный ресурс] / Т. Salumets – Режим доступа: <http://www.cjsonline.ca/reviews/norbertelias.html>
16. Goody versus Goudsblom: Pour ou contre Norbert Elias? [Электронный ресурс] / – Режим доступа: <http://www.polis.sciencespobordeaux.fr/vol7ns/arti6.html>
17. Мазаник М. Энциклопедия мировой истории [Электронный ресурс] / М.Мазаник – Режим доступа: <http://www.history-time.net/history/695>

УДК 316.3:316.35

Черних Г. А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, аспірант

КОНЦЕПТУАЛЬНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СПОСОБІВ ТА МЕХАНІЗМІВ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ В СОЦІОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЯХ КІНЦЯ ХІХ ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті аргументована необхідність розробки соціологічного концепту «індивідуальна активність» у зв'язку з врахуванням особливостей еволюції та розвитку дослідницьких стратегій теоретичної інтерпретації способів та механізмів індивідуальної активності в соціологічних теоріях кінця ХІХ- початку ХХ ст.

Ключові слова: активність, соціальна якість, соціальна поведінка, індивідуальна активність, соціальна активність, групова активність.

В статье аргументирована необходимость разработки социологического концепта «индивидуальная активность» в связи с учетом особенностей эволюции и развития исследовательских стратегий теоретической интерпретации способов и механизмов индивидуальной активности в социологических теориях конца ХІХ- начала ХХ в.

Ключевые слова: активность, социальное качество, социальное поведение, индивидуальная активность, социальная активность, групповая активность.

The cognitive importance of the “ individual activity” sociological concept under the context of theoretical interpretations of the individual activist’s mechanisms in sociology by the end of ХІХ and the beginning of ХХ centuries is substantiated in the article.

Keywords: activity, social quality, “social behavior, individual activity, social activity, group activity.

Актуальність дослідження полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку соціології актуалізується проблема індивідуалізації – прояву індивідуальної активності особистості у суспільстві. Безперервні трансформаційні процеси у суспільстві, зміни у взаємодії людей, розвиток онтологічних проблем соціальної реальності, все це породжує низку ще недосліджених проблем, пов'язаних з трансформацією людської активності. Люди формують нові спільноти, які характеризуються новими стратегіями

поведінки. Концептуалізація способів та механізмів індивідуальної активності дозволяє соціологам вийти на новий рівень пояснення соціальної взаємодії та діяльності людей у сучасних суспільствах. Дослідження процесів індивідуалізації та персоніфікації особистості дозволяють перейти до більш ґрунтовного розгляду актуальної проблеми становлення соціальних практик в сучасних суспільствах. Розгляд тенденції розвитку індивідуальної активності кінця XIX початку XX ст. надає можливість спрогнозувати способи та механізми даної активності на сучасному етапі розвитку людства.

Варто зазначити, що проблема дослідження процесів людської активності в соціології є дотичною до проблеми дослідження діяльнісних можливостей особистості, ідентифікації її соціального статусу, життєвих стратегій та процесу індивідуалізації. До розгляду даної проблеми звертались західні та вітчизняні соціологи (роботи Е. Дюркгейма, М. Вебера, Дж. Міда, Г. Блумера, Р. Лінтона) – в контексті дослідження феномену людської активності. Роботи З. Баумана, У. Бека, А. Брюса, Е. Тоффлера, Н. Еліаса, Е. Фромма, Ф. Хайека, В. Іноземцева, І. Мальковської – в контексті розробки проблеми індивідуалізації). У дослідження категорій споріднених із індивідуальною активністю, її культурних та соціально – психологічних проявів в сучасному українському суспільстві, істотний внесок зробили Л. Сохань, В. Тихонович, Н. Паніна, С. Макєєв, О. Куценко, О. Злобіна, Н. Бабенко, М. Шульга, Л. Бевзенко, Л. Скокова, В. Бакіров, О. Плахов, В. Сьома та ін..

Мета даної статті полягає в обґрунтуванні необхідності розробки соціологічного концепту «індивідуальна активність» у зв'язку з врахуванням особливостей еволюції та розвитку дослідницьких стратегій теоретичної інтерпретації способів та механізмів індивідуальної активності в соціологічних теоріях кінця XIX початку XX ст..

Насамперед, зазначимо, що дослідники акцентують увагу на тому, що поняття активності не має однозначного тлумачення в соціології, так як характеризує низку контекстів пов'язаних з різноманітними соціологічними категоріями: соціальна діяльність, соціальна взаємодія, соціальна поведінка, соціальний статус та роль – тощо. Плюралізм ідей та дефініцій ускладнюють процес точного визначення теоретичного конструкту «активність». Нами було зроблено спробу даного визначення, про це далі буде йти мова в даній статі.

В цілому, під активністю в соціології мається на увазі – соціальна якість особистості, втілена в здатності виробляти соціально значимі дії, які проявляються в спілкуванні з іншими, в спільних і ними (або окремо від них скоєних) вчинках, справах, у творчості. Але в той же час активність постає (від лат. *Activus* – діяльний) – як один із основних елементів людської поведінки. Отже, можна одразу побачити, що сенс даного теоретичного конструкту інтерпретується у двох формах: соціальна якість особистості та елемент людської поведінки.

У сучасній філософській літературі енциклопедичного характеру типово підкреслюється, що поняття соціальної якості відображує концентрацію людського досвіду, спільної та індивідуальної діяльності людей, різні їх комбінації, композиції, синтези. На відміну від філософії, соціологія розглядає соціальну якість як поняття, що фіксує ті чи інші суспільно визначені характеристики особистості, соціальних груп і класів, невіддільні від способу

існування і діяльності історичних суб'єктів. Уже саме поняття «особистість» позначає в соціології історично сформовану, соціально обумовлену типологічну єдність (якість) індивіда. Але, треба зауважити, що соціальні якості не зводяться до індивідуальних якостей, якими б складними вони не були самі по собі. Соціальні якості містяться в бутті людей, в їх здібностях, потребах, уміннях, знаннях, властивих їм формах поведінки і взаємодії. Соціальні якості виробляються, розповсюджуються, ускладнюються (або спрощуються) в процесі розвитку людських контактів, культурних обмінів, економічних та інших взаємодій між соціальними спільнотами. Виступаючи в ролі посередників між різними соціальними якостями, вони самі входять до складу цих якостей, стають формами реалізації їхнього буття. Інакше кажучи, соціальні якості "оживають" і "живуть" тільки в соціальному процесі, у взаємодіях людей і людей, людей і речей, в динаміці відтворення та оновлення соціального буття. Отже, соціальні якості людей – це загальні якості, що повторюються, стійкі в поведінці різних груп і спільнот людей.

Іншою формою інтерпретації теоретичного конструкту «активність» постає поняття – «соціальна поведінка», яке характеризує певний спосіб вияву індивідуальної активності. Соціальну поведінку розглядають як відносно узгоджену і послідовну сукупність соціально значущих вчинків особистості. Поведінку конкретної особистості можна уявити як систему взаємопов'язаних дій і вчинків індивіда, котрі здійснюються для реалізації певних функцій та вимагають зв'язку людини із соціумом. Своєрідність поведінки людини залежить від характеру її взаємовідносин з іншим співрозмовником чи групою, до якої вона належить. На неї впливають також групові норми і цінності, статусно-рольові приписи.

Отже, з вищенаведеного можемо зробити висновок, що поняття «активність» постає складним теоретичним конструктом, який інтерпретується через дві форми: соціальна якість та поведінка. Даний конструкт виражається у контексті соціальної взаємодії, групових норм і цінностей, статусно-рольової характеристики особистості, тощо. Нами було зроблено таке визначення теоретичного конструкту «активність» – це поняття, що фіксує суспільно визначені характеристики особистості – соціальні якості та поведінку, соціальних груп і класів, невіддільні від способу існування і діяльності історичних суб'єктів. Дане твердження дозволяє нам більш коректно підійти до розуміння та обґрунтування концепту «індивідуальної активності».

Для конструювання концепту «індивідуальної активності» слід звернутися до визначення понять: «соціальна активність» та «пізнавально-творча активність». «Соціальна активність» – поняття, традиційно властиве тим соціологічним школам і напрямкам, які орієнтовані на діяльне, волонтаристське подолання наявних диспропорцій і соціальної напруги в межах того чи іншого суспільства (соціологія марксизму, соціологічна теорія конфлікту). Передбачається, що на базі соціальної активності певних індивідуальних та колективних суб'єктів є можливим і здійсненням соціальний прогрес соціуму. «Соціальна активність» – це характеристика способу життєдіяльності соціального суб'єкта, яка полягає у свідомій спрямованості його діяльності на перетворення соціальних умов відповідно до потреб, інтересів, цілей та ідеалів, у висуненні та реалізації соціальних ініціатив, участі

у вирішенні актуальних соціальних завдань, формуванні у себе необхідних соціальних якостей.

Через соціальну активність виражається рівень соціальних потенцій суб'єкта, його культура, вміння, знання та навички, здатність охоплювати своєю діяльністю навколишній світ, змінювати його і разом з ним самого себе. На відміну від соціальної пасивності, яка гальмує соціальні реакції людини і відчужує її від суспільних завдань і проблем. Соціальна активність виступає формою швидкого реагування на зміни в соціальному середовищі, прояви, трансформації та реалізації соціальної енергії. Від соціальної активності людей безпосередньо залежить динамізм суспільства. Вона може здійснюватися в різних формах діяльності (індивідуальній, груповій, масовій), але основними її різновидами є суспільно-політична і трудова активність. Перша спрямована на зміну або зміцнення головним чином соціальних відносин, друга на створення матеріальних умов життя. Особливе значення має також управлінська активність, що дозволяє суб'єкту управління вносити оперативні зміни у функціонування і розвиток громадських структур і сфер у зв'язку з новими умовами. Важливу роль грає також активність дозвілля, яка забезпечує відтворення самої людини, розвиток її особистості, здатності до праці.

Отже, поняття соціальної активності змістовно включає в себе різноманітні характеристики способу життєдіяльності соціального суб'єкта в різних формах діяльності (індивідуальній та колективній). Вона характеризує індивідуальну активність суб'єкта, яка допомагає йому у соціальних взаємозв'язках – у зміцненні соціальних відносин та реалізації власного потенціалу – самоорганізації, тощо.

Пізнавально-творча активність – проявляється в підвищенні загальноосвітнього та кваліфікаційного рівня, формуванні допитливої особистості, яка стверджує своє творче начало в усіх сферах життя суспільства. Це постійний пошук нових постановок завдань, рішень, активне варіювання функцій, оволодіння передовими прийомами і методами праці, внесення в трудовий процес нових, прогресивних елементів, участь в раціоналізаторстві та винахідництві, внесення пропозицій по вдосконаленню виробництва і праці, практична реалізація яких сприяє підвищенню ефективності діяльності всього колективу.

Отже, поняття «пізнавально-творча активність» теж виражає індивідуальну та колективну форму діяльності, які направлені на покращення життєдіяльності суб'єкта або колективу. Вона включена в індивідуальну активність особистості – і є невід'ємною частиною її діяльності.

В контексті соціологічних теорій кінця XIX ст. початку XX ст.. ми звернулись до робіт: Е. Дюркгейма, М. Вебера, Г. Блумера, Ч. Міда, Р. Лінтона, щоб встановити, яким чином відбувалась еволюція поглядів на індивідуальну активність особистості.

Інтерпретація індивідуальної активності Е. Дюркгеймом обґрунтовується притаманним йому дуалізмом – через розуміння того, що людина постає як істота двоїста - як біологічний індивід і як соціальний суб'єкт. Перший вимір має свої корені в організмі, йому відповідає біологічно обумовлена частина психіки, воно керує практичними відносинами індивіда з навколишнім світом. У сфері матеріального виробництва індивід, згідно Дюркгейму, виступає як ізольована

істота. Проте його індивідуальна свідомість постійно перебуває під тиском зовнішнього соціального впливу інституціонально організованих практик. Е. Дюркгейм розглядав розподіл праці й активності як основний механізм формування власне суспільних відносин. «Безперечна та істина, що немає нічого в соціальному житті, чого б не було б в індивідуальній свідомості; але все, що в ній знаходиться, взято з суспільства» – зазначає Дюркгейм [1, с.23]. У французькій соціологічній школі індивідуальне ототожнюється з біологічним, індивід розглядається як організм; проблема громадського та індивідуального ототожнюється з проблемою соціального і біологічного. Соціальна істота в людині формується суспільством.

Отже, згідно поглядів Е. Дюркгейма, можна говорити про те, що індивідуальна активність індивіда обґрунтовується його біологічною і соціальною сутністю. Залежність індивіда від суспільства, яке скеровує і формує його діяльність, формує самого індивіда, інтерпретує індивідуальну активність – як безпосередній вплив суспільства на ототожнення проблем соціального й біологічного. Розподіл праці й активності постає основним механізмом формування власне суспільних відносин.

М. Вебер на відміну від Е. Дюркгейма, вбачав смисл індивідуальної активності – в діяльній сутності людини. Тобто, М. Вебер інтерпретував критерії соціальної діяльності, для того щоб її можна було б виділити з усього комплексу інших форм людської активності. Структура людської активності в суспільстві добре описується категорією «соціальна дія» як сукупної складової соціології та психології. Категорія дії дозволяє описати структуру людської активності, її складові, їх взаємозалежності та взаємопереходи, осмислити доцільність людської дії як основи організації поведінки. Дія є основною одиницею діяльності, яка має свою структуру, тактику, стиль. Соціальна дія – найпростіша одиниця в структурі соціальної діяльності. Саме М. Вебер ввів в соціологію це поняття. Він використовував його для позначення найпростішої активності індивіда, орієнтованого на очікувану поведінку людей. Осмислення різноманітності поведінки взаємодіючих індивідів М. Вебер вважав найважливішою характеристикою соціальної дії [2, с 323]. М. Вебер розширив ідею про розподіл праці й активності Е. Дюркгейма, доповнивши її тим, що при даному розподілі формуються не лише соціальні відносини, а й певний соціальний порядок.

Внесок німецького вченого у розвиток наукових уявлень щодо природи людської активності також полягає у тому, що він на основі зіставлення світових релігій виділив три найзагальніші способи ставлення людини до світу, які визначають вектор соціальної діяльності людей та міру їх активності. Перший з них відповідає конфуціанському і даосистському релігійно-філософським вченням, який отримав поширення в Китаї. Другий – індуїстському та буддистському вченню, що поширився в Індії. Третій – іудаїстському і християнському поглядам, що виник на Близькому Сході і поширився в Європі, а пізніше і на Американському континенті. Відповідно кожен спосіб ставлення до світу М. Вебер позначив ключовими формулами, що відбили діяльнісну активність людини: 1) пристосування до світу, 2) втеча від світу; 3) оволодіння світом.

Отже, на основі ідей М. Вебера можна сказати про те, що індивідуальна активність є складовою соціальної діяльності людини, яка формує суспільні відносини та соціальний порядок, а також впливає на становлення людського світогляду, який детермінує ступінь активності індивіда.

Дж. Мід, як один із основоположників інтерпретативної теоретичної соціології, вносить вагомий внесок у розуміння поняття «індивідуальної активності», він виділяє в системі «Я» дві підсистеми: «І» і «Ме». «Ме» – це властива даному індивіду сукупність установок «інших», цінностей і норм співтовариства; це те, як індивіди бачать себе очима інших індивідів і як вони засвоюють ці узагальнені уявлення про себе. «І», навпаки, має автономний, самоцінний характер, означає подання, індивідом самого себе, так би мовити, «само представлення» і виступає як його самість. Воно є джерелом спонтанної, непередбачуваної поведінки, відображає специфіку реакцій індивіда на соціальні стимули. «І» тотожний соціальному процесу, як би «зливається» з ним [3]. По суті справи, Мід прагнув до ототожнення «І» не тільки із соціальним процесом, але і з автономністю і свободою людини, її можливостями і перспективами вибрати соціальні ролі.

Тобто, Дж. Мід, як і Е. Дюркгейм, визнає подвійну природу структури особистості, пов'язану, з одного боку, з характеристикою самості особистості (внутрішнього стрижня, не пов'язаного із чиймись думками та оцінками), з іншого – виявленням і сприйняттям уявлень про себе з боку інших людей. Вже в такому трактуванні особистості закладено розуміння джерел соціальної взаємодії, зосереджених в її природі і структурі.

Розглядаючи вчинки людини як соціальну поведінку, засновану на комунікації, в якій вона реагує не тільки на дії, але й на наміри інших людей, Мід виділив два типи дій: значущі й незначущі. Для усвідомлення мотивів дії людини слід уявити себе в її ролі. Значущі події набувають символічного значення, коли поняття, дія чи предмет символізують або виражають зміст іншого поняття, дії або предмета. А взаємодія між людьми є безперервним діалогом, у процесі якого вони спостерігають, осмислюють наміри один одного та реагують на них. Тобто, дії, які чиняться з урахуванням активної або потенційної реакції на інших людей, представляють собою соціальні дії. Дж. Мід відзначав, що ключовий момент успішної соціальної дії – це адекватне "уявлення собі іншого", ідентифікація партнера, до якого звернута наша дія і яка повинна справдити наші очікування.

В цілому ряді соціальних взаємодій комунікація їх учасників можлива і досяжна саме тому, що вони поділяють загальну перспективу і беруть на себе виконання ролі "узагальненого іншого". У цьому понятті відображається і узагальнюється думка групи (конкретного соціального середовища) щодо загального об'єкта взаємодії. «Саме у формі узагальненого іншого, - пише Мід, - соціальний процес впливає на поведінку залучених до нього і підтримуючих його індивідів, тобто спільнота здійснює контроль над велінням своїх індивідуальних членів, бо, як раз в цій формі соціальний процес (спільнота) проникає в якості визначального фактора в мислення індивіда»[3].

При цьому не можна не відзначити ту обставину, що, розглядаючи "узагальненого іншого" як соціальне середовище учасника взаємодії, вчений виділяє спеціально поняття "значущого іншого" як домінуючу "узагальненого

іншого". Це поняття зіграло важливу роль в соціології, стимулювавши надалі розробку проблеми референтної групи як реальної чи уявної соціальної групи, яка виступає для індивіда як еталон, з яким він зіставляє своє соціальне становище, поведінку та установки.

Отже, відправна точка теоретичної концепції Міда – пріоритет соціального над індивідуальним. Соціальна дія на відміну від звичайної дії обов'язково включає як мінімум двох людей. В теорії Дж. Міда значне місце відводиться активності особистості, її здатності до сприйняття іншого. Так, він розробив концепцію «узагальненого іншого». Дане поняття виражає загальні цінності і стандарти поведінки, які формують у кожного члена групи індивідуальний Я-образ. З цієї точки зору особистість в процесі рольової взаємодії як би встає на місце інших індивідів і тим самим бачить себе іншою особистістю.

Ще один вагомий внесок у інтерпретації способів та механізмів індивідуальної активності зробив Г. Блумер. Продовжуючи розвивати думки Дж. Міда, він виокремив поняття «колективної поведінки» в якій інтерпретується поняття «групової активності», яке протиставляється індивідуальній активності. За Блумером з певної точки зору практично всяка групова активність може мислитися як колективна поведінка. «Групова активність означає, що індивіди діють разом певним чином, що між ними існує якесь розділення праці і що в наявності певне взаємне пристосування різних ліній індивідуальної поведінки» [4, с. 166]. Групова активність знаходиться під впливом звичаю, традиції, умовностей, правил або інституційних регуляторів. Колективна дія, за Блумером, є фундаментальна, основна частина суспільства, в якій активну участь бере індивід. У цьому плані Блумер розходиться з Дюркгеймом, для якого колективні дії та колективні уявлення виступали чимось зверхнім і вищим, визначальним стосовно окремої людини. Крім того, колективна дія у Блумера теж розглядається як процес, у русі та змінах.

Блумер звертає основну увагу не на статистику, а на динаміку людського життя, постійні зміни, які в ньому відбуваються. Він відзначає, що людська діяльність здійснюється щодо об'єктів на основі тих значень, які індивіди їм надають. Іншими словами, люди діють по відношенню до речей на підставі смислів (meanings), якими вони володіють. Кожна людська дія характеризується врахуванням специфічного сенсу відповідних речей. Однак смисли не притаманні речам самі по собі і не є чимось індивідуальним. Вони виникають в процесі взаємодії і вписуються в неї, тому за своєю природою смисли є соціальним феноменом. Але разом з тим ці смисли задаються і перетворюються завдяки процесу їх інтерпретації людьми. Отже, однією з головних задач соціології є дослідження способів практичного здійснення людьми інтерпретації сенсу об'єктів в рамках їх повсякденного соціального життя.

Отже, розглянувши ідеї Г. Блумера, можна зробити висновок, що індивідуальна активність може бути обумовлена колективною поведінкою – груповою діяльністю людей, в основі якої існує розділення праці та пристосування різних ліній індивідуальної поведінки. Індивідуальна активність у колективній діяльності відіграє важливу суспільну значущу роль, і формує у індивіда відчуття соціальної затребуваності.

Важливо підкреслити, що якщо Дж. Мід приділяє головну увагу вченню та освоєнню ролей у процесах міжособистісної взаємодії, то Р. Лінтон описує, перш за все, соціокультурну природу рольової поведінки і взаємодії людей. Статус (або позиція) розуміється ним як структурна одиниця, яка визначає місце індивіда в соціальній структурі та характеризується певною сукупністю прав і обов'язків. Роль визначається як «динамічний аспект статусу». Вона приводить в дію статус особистості. Дане розуміння статусу і ролі визнано класичним.

Активність індивідів, спрямована на реалізацію функцій, – це і є соціальна роль. Вона є основою формування відповідних очікувань з боку інших. У структурно-функціональній теоретичній орієнтації роль трактується як складне діяння. Складне, тому що, по-перше, активність індивіда спрямована на досягнення певної мети, тобто має цільову орієнтацію. По-друге, роль пропонує засоби для адекватної реакції на ситуацію, що складається, тобто виконує адаптивну функцію. По-третє, роль інтегрує зусилля принаймні двох індивідів у єдине ціле, сприяючи встановленню порядку. По-четверте, роль виконується в межах інституціоналізованої системи цінностей, контролюється та спрямовується нею. Статус, згідно аргументації Р.Лінтона, – це те місце, яке індивід посідає в даній системі. Розрізняють природжений, або наслідуваний соціальний статус, і досягнутий, пов'язаний з активністю суб'єкта для його набуття; а також особистий, визначає становище суб'єкта в системі міжособистісних відносин (особливо в малій групі) в залежності від визнання його особистісних якостей. А поняття роль використовується Лінтоном для опису всієї суми культурних зразків поведінки, пов'язаних з певним статусом. На думку Лінтона, таким чином, роль включає установки, цінності та поведінку, приписувані суспільством для кожного з усіх людей, що мають певний статус. У зв'язку з тим, що роль представляє собою зовнішню поведінку, вона є динамічним аспектом статусу, тим, що індивід повинен зробити, для того щоб виправдати займаний статус.

Отже, розглянувши теорію Р. Лінтона, можна зробити висновок, що: індивідуальна активність індивіда обумовлюються його роллю та статусом. Статус – можна охарактеризувати – індикатором індивідуальної активності індивіда. Прослідкувавши за досягненнями індивіда (за досягнутим статусом) – можна визначити наскільки він індивідуально активний та зробити висновки про його особистісне зростання. Розглянувши особистісні якості індивіда – можна передбачити якою буде його індивідуальна активність, а також визначити його статус. Дана практика притаманна у процесі співбесіди прийняття на роботу, тощо. Роль, виступаючи динамічним аспектом статусу, теж обумовлює індивідуальну активність індивіда, адже формує його діяльність – направлену на реалізацію набутого статусу, або статусу, що досягається.

Висновки: 1. Здійснене в статті дослідження концептуальної інтерпретації способів та механізмів індивідуальної активності соціологічних теорій кінця XIX ст. початку XX ст. дає підстави для формулювання наступного узагальнюючого положення: незважаючи на те, що в межах досліджуваних теорій не існує формулювання концепту «індивідуальної активності», на основі обґрунтування основних пізнавальних стратегій соціологічної концептуалізації даного концепту, можна зробити висновок про те, що концепт «індивідуальна

активність» обґрунтовується фундаментальними соціологічними категоріями: соціальна діяльність, соціальна взаємодія, соціальна поведінка, соціальна активність, соціальний статус та роль. 2. Концепт «індивідуальна активність» є абстракцією високого рівня узагальнення, яка ще достеменно не отримала певної концептуалізації в соціологічних теоріях, але є дотичною до суб'єктивістських соціологічних парадигм, структурно-функціональній теорії і рольовій теорії особистості. 3. Концепт «індивідуальна активність» обґрунтовується теоретичним конструктом – «активність», який інтерпретується через дві форми: соціальна якість та поведінка. 4. Проведений аналіз сутнісних ознак понять: «активність», «соціальна якість», «соціальна поведінка», «соціальна активність», «групова активність», «соціальний статус» та «соціальна роль» слугує підставою для виходу на більш високий рівень концептуалізації поняття «індивідуальної активності». «Індивідуальна активність» – це соціальна якість особистості, втілена в здатності виробляти соціально значимі дії, які направлені на покращення життєдіяльності суб'єкта/колективу та обґрунтовується його біологічною і соціальною сутністю; вона є складовою соціальної діяльності людини, яка формує суспільні відносини та соціальний порядок; обумовлюється колективною поведінкою – груповою діяльністю; детермінується поняттями «соціальний статус» та «соціальна роль».

Література:

1. Дюркгейм Е. О разделении общественного труда. Метод социологии / Е. Дюркгейм. – М. : Наука, 1991. – 576 с.
2. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер; [пер. с нем./ сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; Предисл П. П. Гайденко]. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
3. Мид Дж. От жеста к символу / Дж. Мид // Американская социологическая мысль: Тексты / Под В. И. Добренкова. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 263 с.
4. Блумер Г. Коллективное поведение / Г. Блумер // Американская социологическая мысль. – М.: МГУ, 1994, с. 535-588.
5. Линтон Р. Статус и роль [Текст] / Р. Линтон // Человек и общество: Хрестоматия / Под ред. С. А. Макеева. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – С. 29–37.

УДК 316.354(477):061.2-053.81

Марушкевич Б.М.

Державна служба молоді та спорту України, магістр соціології, головний спеціаліст

СОЦІОЛОГІЧНА РЕФЛЕКСІЯ ЩОДО СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОДІЖНОГО РУХУ Й МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У статті висвітлені окремі аспекти соціологічної рефлексії щодо становлення та функціонування молодіжного руху й молодіжних громадських організацій в Україні в умовах трансформації суспільства, акцентована увага на значенні цих процесів для провадження здійснюваної в інтересах суспільства державної молодіжної політики.

Ключові слова: соціологічна рефлексія, молодіжний рух, молодіжні громадські організації, державна молодіжна політика.

В статье освещены отдельные аспекты социологической рефлексии относительно становления и функционирования молодёжного движения и молодёжных общественных